

США проти України не буде// Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

3. Перетятко М. Американські правовласники вимагають нового строку санкцій проти України // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

4. Березанська В. Піратство шкодить кожному із нас // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

5. Перетятко М. Україна вийшла на друге місце серед країн з найвищим рівнем комп'ютерного піратства // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

6. IDC: Рекордне падіння комп'ютерного піратства в Україні. Проте збитки правовласників зросли // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

7. Україна в чорному списку // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

8. Україна в чорному списку // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

9. Більшість справ щодо порушення прав інтелектуальної власності не доходять до суду // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

10. Українські компанії заплатили 4 мільйони гривень за використання неліцензійного ПЗ // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

11. Піратству — бій у державних масштабах // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

12. В Україні кількість нелегальних програм зросла за рік до 85% // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

13. Обсяг ринку піратських програм в Україні наполегливо зростає // Інтелектуальна власність. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.intelvlas.com.ua>

14. Результати дослідження у блозі BSA TechPost // BSA TechPost. Режим доступу в сети Интернет: <http://www.bsa.org>

15. За матеріалами Управління по боротьбі з киберпреступністю МВД України. Режим доступу в сети Интернет: <http://mvs.gov.ua>

EDUCAȚIA CETĂȚENIEI ACTIVE: CONȚINUT ȘI VALOARE

Gh. COSTACHI,

doctor habilitat în drept, profesor universitar

I. IACUB,

doctor în drept, lector universitar superior, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

SUMMARY

In this article it is proposed to study the active citizenship education, in order to elucidate its content, the objectives and its role in strengthening Moldovan democracy.

Keywords: citizen, active citizenship, active citizenship education, education for democracy, human rights education.

REZUMAT

În articolul de față se propune studierea educației cetățeniei active, în vederea elucidării conținutului acesteia, a obiectivelor urmărite și a rolului ei în consolidarea democrației moldovenești

Cuvinte-cheie: cetățean, cetățenie active, educația cetățeniei active, educația pentru democrație, educația pentru drepturile omului.

Introducere. În ultimele decenii, interesul față de cetățenia activă a crescut semnificativ, mai ales în statele democratice, inclusiv la nivel internațional și comunitar. Treptat, fenomenul își face loc și în societatea noastră. Paralel, la moment, este important de conștientizat că, sub aspect practic, cetățenia activă este una dintre cele mai importante condiții ce ne-ar permite să menținem toate reușitele și succesele obținute de statul nostru la capitolul democrație, să le consolidăm și să asigurăm perpetuarea acestora în viitor [7, p. 4]. În consecință, este deosebit de actual și necesar ca societatea noastră să depună eforturi substanțiale pentru educarea cetățeniei active la nivelul fiecărui cetățean și a comunității în general.

Ținând cont de actualitatea problemei și necesitatea investigației științifice a acesteia, în prezentul articol ne propunem să abordăm problema educației cetățeniei active, în vederea elucidării conținutului acesteia, a obiectivelor urmărite și a rolului ei în consolidarea democrației moldovenești.

Discuții și rezultate obținute. În literatura de specialitate, nu poate fi atestată o viziune unică asupra educației cetățeniei active, în acest sens folosindu-se diferite concepte și categorii, foarte apropiate semantic. Una dintre cele mai generale categorii este *educația pentru cetățenie într-o societate democratică*. Potrivit specialiștilor, aceasta presupune

ansamblul de practici și activități al căror scop este ca tinerii și adulții să fie mai bine pregătiți pentru a participa activ la viața democratică prin asumarea și exercitarea drepturilor și îndatoririlor (responsabilităților) lor în societate” [2, p. 18].

În același timp, trebuie precizat că [1, p. 35]:

- educația pentru cetățenie într-o societate democratică nu este nici o disciplină școlară, nici vreo altă activitate din curriculum, ci un scop major al politicilor educaționale în perspectiva învățării permanente;

- în comparație cu alți termeni strâns înrudiți, (educație civică, educație politică etc.), identitatea educației pentru cetățenie într-o societate democratică este conferită

de termenul integrator de referință „cetățenie”;

- mai simplu, ca rezultat al acestei identități, educația pentru cetățenie într-o societate democratică înseamnă învățarea comportamentului democratic printr-o diversitate de experiențe și practici sociale.

Indiferent de locul unde este exercitată, educația pentru cetățenie într-o societate democratică presupune trei abordări comune: - împu-ternicire (responsabilizare); - participare civică; - împărtășirea responsabilităților.

Referindu-se la cetățenie, educația pentru cetățenie într-o societate democratică acoperă o plajă semantică foarte largă. Acest concept cuprinde practic toate formele de educație pentru o viață democratică [1, p. 35]:

- **Educația civică**, care presupune transmiterea/înșirarea într-un cadru educațional formal a cunoștințelor, aptitudinilor și valorilor care guvernează funcționarea societății democratice la toate nivelurile; această învățare formală se realizează fie sub forma unui obiect anume, fie prin activități multidisciplinare.

- **Educația drepturilor omului** este nucleul și o parte indivizibilă a educației pentru cetățenie într-o societate democratică. Ea se referă la trei aspecte:

- însușirea cunoștințelor despre drepturile și libertățile omului; studierea funcționării instrumentelor naționale și internaționale de protecție a acestora (*educația despre drepturile omului*);

- însușirea mentalităților și aptitudinilor pentru promovarea și protejarea drepturilor omului (*educația pentru drepturile omului*);

- dezvoltarea unui mediu care promovează învățarea și predarea în cadrul drepturilor omului (*educația în cadrul drepturilor omului*).

- **Educația politică** este procesul care permite indivizilor și/sau grupurilor să analizeze și să influențeze procesele politice de luare a deciziilor.

- **Educația valorilor** îi ajută pe indivizi să dobândească cunoștințe

referitoare la orientarea propriilor lor valori, la valorile altora și semnificația valorilor sociale în viața de fiecare zi.

- **Educația pentru pace** presupune pregătirea indivizilor pentru pace, non-violență și înțelegere internațională; ea promovează cultura păcii, prin împărtășirea responsabilităților, înțelegere reciprocă, toleranță și soluționarea pașnică a conflictelor.

În continuare, ne vom axa în special pe dezvoltarea educației civice și a educației pentru drepturile omului.

Educația civică. Rolul principal în formarea cetățeniei active îi este rezervat în mod deosebit *educației civice*. Aceasta deoarece principalul scop al educației civice constă în „formarea abilității cetățeanului de a se implica în procesul de transformare pozitivă a mediului social, de a se realiza plenar în societate și în cadrul statului în interesul acestora și a propriei dezvoltări” [16, p. 56].

Termenul *civic* provine din latinescul *civis* (cetățean), de aceea această dimensiune a educației este cunoscută sub trei denumiri: educație civică, cetățenească sau politică [12, p. 79].

În literatura de specialitate, educația civică este definită ca „un sistem socio-statal de educație și instruire continuă, orientat spre formarea competenței civice, a culturii democratice, spre satisfacerea necesității de socializare, în interesele persoanei, a societății civile și a statului de drept” [18].

Într-o altă viziune, educația civică este un proces de organizare și conducere a activității persoanei aflate în curs de dezvoltare, orientată spre acumularea experienței în materia relațiilor social-politice, juridice, economice, morale, pentru accentuarea propriei identități civice [13, p. 100].

Este important de precizat că educația civică reprezintă un sistem de activități educative orientate spre formarea calităților necesare omului ca cetățean – membru cu drepturi și

responsabilități al comunității și al statului.

Cele două finalități fundamentale ale educației civice sînt *conștiința civică* și *conduita civică*, care interrelaționează și se completează reciproc. Formarea conștiinței civice include dezvoltarea a patru sfere/componente: *cognitivă*, *afectivă*, *volitivă* și *socială* [10, p. 6; 14, p. 164].

Componenta cognitivă se referă la informarea individului cu conținutul și esența valorilor, a normelor și a legislației statului în vigoare. Ea se realizează prin instruirea civică. Această instruire urmărește inițierea și informarea persoanei vizavi de conținutul și imperativele civice, de felul în care ea trebuie să se comporte în societate. Pentru ca aceste imperative civice să devină componente ale conștiinței și comportamentului uman, este necesar ca cetățeanul să cunoască și să înțeleagă sensul și însemnătatea valorilor civice și democratice, conținutul obiectiv al exigențelor pe care societatea le-a consemnat, formulat și structurat în legi, norme și în elementele sistemului moral și civic.

Cunoașterea nu se reduce la simpla memorare a celor menționate, ea presupune sesizarea exigențelor implicate în aceste norme concomitent cu conștientizarea necesității respectării lor. Rezultatele cunoașterii se concretizează în formarea *reprezentărilor și noțiunilor civice* (precum: dragostea de țară, spiritul de cooperare și participare, atitudinea față de muncă, participarea, modestia etc.). Rolul cunoștințelor civice este deci de a-l iniția pe individ în universul valorilor civice, de a-l face să înțeleagă semnificația acestora pentru conduita sa, de a-i dezvolta, totodată, capacitatea de a discerne între valorile pozitive și elementele negative și de a-i forma o cultură civică [10, p. 6].

Pentru a se transforma într-un mobil intern, cu rol propulsor asupra conduitei umane, cunoașterea cerințelor civice sociale urmează să fie întregită de *elementele afective* ale conștiinței: emoții, sentimente,

atitudini etc. Astfel, fiind însoțite de trăirile afective, cunoștințele din domeniu se fixează în structura personalității, acționând din interior asupra conduitei acesteia.

În context, vom preciza că dacă cunoștințele deschid orizontul și luminează calea conduitei, stările afective îl mobilizează pe individ pentru a merge pe această cale. În zadar persoana cunoaște normele civice, dacă nu simte nevoia să acționeze, tot așa cum în zadar dorește să se manifeste, dar nu știe cum, căror sarcini să-și subordoneze propriile impulsuri [10, p. 7].

În urma fuzionării celor trei componente – *cognitiv, afectiv și volitiv* – rezultă *convingerile civice*. Acestea formează nucleul conștiinței civice a individului, adevărate trebuințe spirituale de comportare civică.

Conștiința civică formată oferă individului posibilitatea de a aprecia fenomenele și procesele sociale, faptele și acțiunile proprii în raport cu acțiunile semenilor și interesele societății.

Dincolo de formarea conștiinței civice, educația civică implică și formarea unei conduite civice, care reprezintă o manifestare a conștiinței în relațiile civice sociale, practice ale individului. Din perspectivă psihopedagogică, formarea conduitei vizează competențele, deprinderile și obișnuințele de comportare civică, inclusiv trăsăturile pozitive de caracter. Formarea competențelor civice reprezintă o acțiune amplă și de durată, ce include automatizarea celor patru componente: cognitivă, afectivă, volitivă și socială – și care nu se poate realiza doar prin câteva exersări. Mai mult decât atât, este important de conștientizat că competențele civice nu se transmit, ci se formează prin exersare sistematică și prin activitate practică. Astfel, componenta cognitivă este necesară, însă nu și suficientă. Neglijarea acestui adevăr generează iluzii referitoare la rezultatele educației civice care marchează contradicțiile reale dintre conștiința și conduita civică [10, p. 8] a individului.

După cum se știe, ideile, norme-

le, opiniile și idealurile prezente în societate condiționează *conștiința civică* a personalității în formare, însă pentru a ajunge la armonia lor este necesară o muncă educativă special orientată în această direcție – adică educația civică. De aici se poate spune că educația civică are menirea de a fundamenta poziția civică și juridică a persoanei în societate.

Prin intermediul procesului de educație civică sînt urmărite câteva obiective [12, p. 79-80]:

- dezvoltarea *simțului civic*, care se materializează în conștiința responsabilității îndeplinirii îndatoririlor și exercitării drepturilor. Aceasta presupune informarea despre rolul statului democratic, organizarea și instituțiile lui, justificarea obligației cetățeanului de a apăra aceste instituții, despre necesitatea supunerii față de legi, care traduc în fapt aspirația poporului de a fi stăpîn pe destinul său;

- dezvoltarea *activismului politic*. Prin educația civică individul este pregătit pentru a participa efectiv la transformările din cadrul statului;

- formarea unei *gîndiri politice* independente a individului și grupului pe calea informării corecte și asigurarea libertății de acțiune în plan civic.

În condițiile unui stat democratic, educația civică trebuie să formeze la indivizi conștiința că aparțin unei comunități ordonate, bazate pe legi acceptate de toți, pe care trebuie să le servească, la nevoie jertfinduse pentru promovarea și apărarea lor.

Cultura civică a personalității include cunoștințe din domeniul politicului și a dreptului, viziuni și convingeri, atitudinea conștientă față de viața socială și politică a țării, tendința de a participa la viața politică, a ocupa o poziție civică activă, a respecta legile statului. Indivizii asimilează cunoștințe despre orînduirea statală, despre sistemul puterii, despre posibilitățile cetățenilor de a participa la alegerea structurilor puterii, a influența asupra conducerii

și a participa la procesul de administrare, asociindu-se în partide și diferite mișcări.

În general, educația civică presupune crearea condițiilor pentru adaptarea cu succes a tînărului cetățean la sfera socială, integrarea acestuia în societate.

Din punctul de vedere al conținutului, educația civică cuprinde în sine educația politică, juridică, economică, morală. Rolul principal în acest sens revine educației juridice și morale, întrucît dreptul și morala pătrund practic în toate sferele activității sociale, și de aceea ocupă locul principal în structura conștiinței societății.

Formarea spiritului civic apare ca o componentă a educației patriotice. În baza acestui fapt, specialiștii operează cu noțiunea de *educație patriotico-civică* [12, p. 76], înglobînd deci în conceptul de educație civică și educația patriotică, care de asemenea prezintă o deosebită importanță în perioada contemporană.

Actuala societate democratic-pluralistă în încercările la care este supusă, depinde într-o măsură mai mare de virtuțile politice ale cetățenilor săi, decît în societatea totalitară prin care am trecut. Dragostea față de țară, autoconștiința responsabilității față de stat ca ocrotitor al bunurilor/valorilor comune și pregătirea cetățenilor de a-și îndeplini obligațiile în raport cu comunitatea constituie repere esențiale ale educației patriotico-civice.

Unul din elementele centrale ale educației patriotico-civice este Patria (termen ce provine din prescurtarea sintagmei latine *terra patria*, pămînt moștenit de la tată, pămînt al înaintașilor). Alături de conceptul de patrie se înscrie sentimentul de atașament față de ea – *patriotismul*, care constituie principiul moral și politic, sentimentul social, conținutul căruia include dragostea și devotamentul față de Patrie, mîndria pentru trecutul și prezentul ei, tendința de a apăra interesele Patriei [12, p. 78].

“Patriotismul presupune conștiința apartenenței la popor, la mediul

național, social și cultural, identificarea cu interesele patriei, apărarea independenței ei și suveranității, simțul răspunderii față de valorile fundamentale ale existenței sociale și spirituale ale națiunii. În același timp, patriotismul incumbă atașamentul față de pământul natal, aprecierea și respectarea tradițiilor istorice progresiste, a limbii și culturii, lupta și spiritul de sacrificiu pentru libertatea patriei, încrederea în prosperitatea ei” [9, p. 291].

Din perspectivă psihologică, patriotismul este considerat o trăsătură a personalității fiecărui om. Ea se cristalizează de la cea mai fragedă vîrstă și se îmbogățește cu noi dimensiuni pe tot parcursul existenței umane, ca urmare a dinamicii relaționale dintre individ și patria sa [9, p. 291].

Obiectivul strategic al educației patriotice vizează interiorizarea conținutului sugerat de contextul conceptual al noțiunilor menționate mai sus, transformarea lui în mobiluri interne și manifestări comportamentale relevante ale individului în relațiile sale cu Patria, cu trecutul și prezentul ei.

Prima componentă a acestui obiectiv general, *conștiința patriotică*, presupune cunoaștere, trăiri afective, convingeri în legătură cu conținutul acestor valori moral-politice. A doua componentă a obiectivului general – formarea *conduitei patriotice* – include atât deprinderi și obișnuințe de comportare în spiritul cerințelor patriotismului, cât și anumite trăsături de caracter implicate în plan comportamental [12, p. 78-79].

Din cele expuse, reiese destul de clar legătura indisolubilă dintre educația civică și cea patriotică, și mai ales necesitatea ambelor dimensiuni ale educației pentru formarea omului modern, ca element central al societății democratice.

Educația pentru drepturile omului. În studiile de specialitate, prin *educația pentru drepturile omului* se înțelege procesul și rezultatul transmiterii și însușirii cunoștințelor, deprinderilor și abilităților,

conturării orientărilor valorice și a calităților personalității în scopul formării culturii generale a drepturilor omului [17, p. 22].

În general însă, educația pentru drepturile omului nu are o definiție universală acceptată, dat fiind ei diversitatea de situații, destinatari, metode și finalități care pot intra sub „umbrela” acestei denumiri. De la educația pentru cetățenie, la educația de gen, de la educația pentru pace la educația pentru participare, de la educația pentru dezvoltare durabilă la educația sexuală – toate acestea sunt exemple de diferite tipologii ale educației pentru drepturile omului. Orice caz, o caracteristică importantă a acestui tip de educație este că ea este strons legată de realitatea cotidiană a participanților, de viața de zi cu zi a acestora; nu este o activitate care se desfășoară în afara lumii, așa cum se spune în *„Drepturile omului încep cu micul dejun”* – ei educația pentru drepturile omului este la rândul ei un mod de a influența și promova schimbarea în viața destinatariilor ei [4].

Educația pentru drepturile omului constituie în viziunea multor oameni de știință, pedagogi, sociologi, psihologi, alături de elemente de bază în învățământ după: citit, scris și socotit. Aceasta deoarece educația pentru drepturile omului poate preveni lezarea drepturilor omului oferind indivizilor cunoștințele necesare pentru a se apăra și, în același timp, dezvoltându-le responsabilitățile ce le revin. Ea pune bazele respectului pentru libertate, pace și justiție, favorizând crearea unei atmosfere de înțelegere, toleranță și veritabilă egalitate în demnitate, în fața legii și a justiției. Mai mult decât atât, educația pentru drepturile omului are misiunea de a pregăti cetățeanul activ, participant la acțiunea democratică și atașat valorilor și principiilor democratice [11].

Problema educației pentru drepturile omului preocupă în mod constant în ultimele decenii și comunitatea internațională. La 10 decembrie 2004 Adunarea Genera-

lă a ONU a proclamat *Programul Mondial privind educația în domeniul drepturilor omului* (WPHRE) pentru a promova implementarea în toate sectoarele a programelor de instruire în domeniul drepturilor omului. Conform WPHRE, educația pentru drepturile omului poate fi definită ca „educația, instruirea și informarea orientată spre dezvoltarea unei culturi universale a drepturilor omului”. O educație cuprinzătoare pentru drepturile omului oferă nu doar cunoștințe despre drepturile omului și mecanismele de protecție a acestora, dar conferă abilități necesare pentru promovarea, apărarea și aplicarea drepturilor omului în viața cotidiană. Educația pentru drepturile omului nutrește atitudini și comportamente necesare pentru a ocroti drepturile tuturor membrilor societății [15].

În textul *Cartei Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului* [3], este precizat că „educația pentru drepturile omului” se referă la educație, formare, creșterea gradului de conștientizare, informare, practici și activități care au ca scop, prin formarea la elevi/studenți a cunoștințelor, capacităților, atitudinilor și comportamentelor, să-i pregătească să-și încurajeze și să contribuie la construirea și apărarea unei culturi universale a drepturilor omului în societate, să vedea promovarea și protejarea drepturilor omului și libertăților fundamentale”.

În general, se poate afirma că educația pentru drepturile omului, în diferitele ei forme, are ca punct fundamental promovarea și dezvoltarea unei culturi a drepturilor omului. Iată câteva dintre obiectivele educației pentru drepturile omului [4]:

- a dezvolta respectul pentru drepturile omului și libertățile fundamentale;
- a valorifica demnitatea umană și a dezvolta respectul pentru sine și pentru ceilalți;
- a dezvolta atitudini și compor-

tamente care poartă către respectul pentru drepturile celorlalți;

- a asigura egalitatea între bărbați și femei și oportunități egale în toate sferile de activitate;

- a promova respectul, omologarea și aprecierea diferențelor; în special față de minoritățile comunității naționale, etnice, religioase și lingvistice;

- a încuraja persoanele să devină cetățeni activi;

- a promova democrația, dezvoltarea, justiția socială, solidaritatea și prietenia între popoare și națiuni;

- a contribui la programele organismelor internaționale care urmăresc să creeze o cultură a păcii, bazată pe recunoașterea valorilor universale ale drepturilor omului, ale toleranței și nonviolentei.

Într-o altă viziune, educația pentru drepturile omului urmărește câteva obiective [p. 103]:

- cultivarea sensibilității și a receptivității față de problematica drepturilor omului prin însușirea unui ansamblu de reprezentări din acest domeniu: libertate, egalitate, demnitate, solidaritate, conflict, discriminare etc.

- formarea capacității de a dezvolta comportamente conforme principiilor drepturilor omului prin exersarea capacității de gândire critică și de luare a deciziilor în diverse situații ale vieții;

- formarea atitudinii de respect și de toleranță față de drepturile celorlalți și de solidaritate bazată pe empatie și percepere a lumii din perspectiva celuilalt.

Pe baza obiectivelor enunțate devine clar că educația pentru drepturile omului implică procese, schimbări și competențe de lungă durată. Căci din acest motiv atunci când vorbim de educația pentru drepturile omului vorbim de educație pentru viitor și pe tot parcursul vieții [6, p. 8] – a dezvolta la indivizi competențe pentru drepturile omului și deci a promova o cultură a drepturilor omului nu pot fi tratate doar ca materii școlare, este vorba de mult mai mult decât atât.

Educația pentru drepturile omului implică valori și atitudini care trebuie formate începând cu perioada copilăriei. Curiozitatea și receptivitatea specifice primelor etape din educația copilului (educația preșcolară și educația școlară elementară) constituie factori favorizanți în asumarea acestor valori și atitudini.

Educația pentru drepturile omului începe cu recunoașterea și respectarea drepturilor discipolilor atât în familie, cât și în contextul școlar și extrașcolar. Cu regret, *Convenția cu privire la drepturile copilului* [5] este încă puțin cunoscută atât părinților, cât și pedagogilor. Maturilor le vine greu să înțeleagă și să accepte faptul, că copilul este om egal în drepturi cu ei, având demnitatea sa, drepturile la propriile opinii și fapte. Prin urmare, educația pentru drepturile omului/copilului solicită o pregătire specială a profesorilor (părinților) în vederea punerii în practică a unor valori și atitudini specifice [12, p. 104].

Sensul educației pentru drepturile omului, ca componentă a educației civice este de a-l învăța pe copil să conștientizeze: “Pentru ce și de ce trăim împreună?”, acordând fiecărui individ șansa de a juca un rol activ în modelarea viitoarei societăți. Aceasta presupune interpretarea educației pentru drepturile omului ca o “alfabetizare politică elementară”, fără de care societatea democratică rămâne un simplu dezerat.

Este important de precizat în același timp că educația pentru drepturile omului nu se reduce la predarea/însușirea unor reguli rigide sau la impunerea unor valori. Ea însăși trebuie să constituie un exercițiu de democrație, de dezvoltare a responsabilității și a spiritului critic. Educația pentru drepturile omului presupune oferirea unui model de practică democratică, astfel încât individul să înțeleagă în baza unor probleme practice, care îi sunt drepturile și datoritiile, sensul și limitele libertății în raport cu exercitarea drepturilor și datoritiilor altor oameni [12, p. 104].

Străns legată de educația pentru drepturile omului este *educația pentru democrație* [8, p. 65-66], care potrivit documentelor internaționale, a deciziilor statelor membre ale Consiliului European ar putea fi înțeleasă ca:

- o reacție la atacurile împotriva valorilor democrației din partea extremismului politic caracterizat prin xenofobie, rasism, antisemitism, violență.

- o cale pentru dezvoltarea societății democratice prin încurajarea reflexiei critice și admiterea punctelor de vedere diferite, învățarea unor strategii de rezolvare non-violentă a conflictelor etc.

În contextul reperelor menționate, educația pentru democrație vizează formarea și cultivarea capacităților de înțelegere și de aplicare a democrației în practică. Rostul educației este de a favoriza învățarea comportamentului democratic. Important în acest sens este ca școala democrației să fie ea însăși democratică, să favorizeze egalitatea socială, oferind un învățământ “pentru toți”, să ofere șanse cu adevărat egale tuturor elevilor fără a-i defavoriza nici pe cei foarte dotați și talentați, nici pe cei cu aptitudini mai joase, luându-se o atitudine față de ei cât se poate de individualizată [12, p. 103].

Pe actele internaționale în materia drepturilor omului se atestă și o legătură strânsă dintre educația pentru drepturile omului și educația pentru cetățenia democratică. Astfel, potrivit *Cartei Consiliului European privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului* [3] (art. 2 lit. a), „educația pentru cetățenie democratică” se referă la educație, formare, sensibilizare, informare, practici și activități care urmăresc să pregătească și să încurajeze pe cursanți, prin dobândirea de cunoștințe, capacități și omologarea și prin formarea de atitudini și comportamente, să exercite și să apere drepturile lor democratice și responsabilități în societate, să aprecieze diversitatea

ei să joace un rol activ în viața democratică, în vederea promovării ei și a apărării democrației ei și a statului de drept”.

În continuare, Carta precizează: „Educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului sunt strâns intercorelate și se sprijină reciproc. Acestea diferă mai puțin din punct de vedere al focus-ului și al ariei de cuprindere, decât din punctul de vedere al scopurilor și practicilor. Astfel, educația pentru cetățenie democratică se concentrează în primul rând asupra drepturilor, responsabilităților și participării active, în relație cu dimensiunea civică, politică, socială, economică, juridică și culturală a societății, în timp ce educația pentru drepturile omului are în vedere spectrul mai larg al drepturilor și libertăților fundamentale în fiecare aspect al vieții oamenilor”.

În general, educația pentru drepturile omului nu este o modalitate, ci o necesitate stringentă care rezultă din trecutul nostru totalitar, prezentul incert și aspirațiile de integrare în lumea democrațiilor contemporane. Oportunitatea educației pentru drepturile omului în societățile actuale are la bază ideea că există anumite valori importante pentru umanitate în ansamblul ei (egalitate, nediscriminare, respectul vieții și demnității, libertate, respectul opiniilor, al credințelor religioase etc.), fără de care o viață demnă de om, demnitatea umană este de neconceput [6, p. 68].

Concluzii. Generalizând subiectul, notăm că în prezent doar educația cetățeniei active (cu formele sale: educația civică și educația pentru drepturile omului) ar putea sta la baza unei noi culturi juridice a drepturilor omului și a culturii cetățeniei active în calitate lor de factori principali în edificarea și consolidarea statului de drept.

Eficiența educației cetățeniei active este determinată în general de cunoștințe (despre drepturile și libertățile omului, stat, societate etc.);

abilități (de a gândi critic, a analiza, a colabora cu alte persoane); valori (respectul față de drepturile semenilor, toleranță, rezistență morală); și deprinderi de conduită democratică.

Aprecierea rezultatelor după ceea ce cunosc indivizii despre trăsăturile cetățeanului activ, problemele cu care se confruntă cetățenii, drepturile și responsabilitățile acestora etc. este insuficientă. Urmărind cum se manifestă cetățenii și cum realizează o anumită activitate, ne putem forma o imagine reală cu privire la rezultatele educației cetățeniei active, de aceea misiunea acesteia este una decisivă pentru viitorul democratic al societății și statului nostru.

Referințe bibliografice:

1. Bîrzea C. *Educația pentru cetățenie într-o societate democratică: o perspectivă a educației permanente*. Strasbourg, 20 Iunie 2000. [resurs electronic] <http://128.121.10.98/coe/pdf/openers/md=1&md=1&did=493792>. (accesat la 25.12.2013).
2. Bîrzea C. *Education for Democratic Citizenship*. Strasbourg, Council of Europe, 1996.
3. *Carta Consiliului European privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului*, Adoptată în cadrul Recomandării CM/Rec(2010)7 al Comitetului de Miniștri. [resurs electronic] http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Charter/Charterpocket_ROM.pdf. (accesat la 05.01.2014).
4. *COMPANION – ghid pentru utilizarea manualului Consiliului European de educație pentru drepturile omului cu copiii – „Compassito”*. București, 2009. [resurs electronic] <http://www.agenda21.org.ro/download/companion.pdf>. (accesat la 16.01.2014).
5. *Convenția cu privire la drepturile copilului*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 29 noiembrie 1989, intrată în vigoare la 2 septembrie 1990. Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului RM nr.408-XII din 12.12.90, în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993. Publicată în ediția oficială «Tratate internaționale», 1998, volumul 1.
6. Costachi Gh. *Cultura drepturilor omului și educația pentru drepturi-*

le omului. În: „Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului”, materiale ale mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, 11 decembrie 2013. Chișinău: AAP 2014.

7. Costachi Gh., Iacob I. *Conceptul și semnificația contemporană a cetățeniei active*. În: *Legea și viața*, 2014, nr. 7.

8. Lazari C. *Educație pentru democrație*. În: „Cultura juridică și prevenirea corupției”, materiale ale conferinței internaționale din 1 noiembrie 2007 (Chișinău). Chișinău: Transparency International Moldova, 2007 (Bons Offices SRL).

9. Nicola I. *Tratat de pedagogie școlară*. București: Aramis Print, Copyright, 2003.

10. Olaru V., Botnari I., Dandara O., Prisăcuță M. *Educație civică. Ghidul profesorului*. Chișinău: Cartier educațional, 2013.

11. Voinea M., Bulzan C. *Sociologia drepturilor omului*. București: Editura Universității din București, 2004. [resurs electronic] <http://ebooks.unibuc.ro/Sociologie/voinea/4.htm>. (accesat la 05.01.2014).

12. Zolotariov E., Mihailov M. *Educația: teorie și metodă. Curs universitar*. Univ. de Stat «Alecu Russo», Bălți. Bălți: S.n., 2007.

13. Беляев А. В. *Социально-педагогические основы формирования гражданской ответственности учащейся молодежи*. Ставрополь, 1997.

14. Бибарсова Г. Ш. *Категория нормы в формировании гражданского-правового и морального сознания личности*. В: Вестник Санкт-Петербургского Университета МВД России, 2011, №3(51).

15. *Всемирная программа образования в области прав человека. План действий*. Нью-Йорк, 2012.

16. Лутовинов В.И. *Гражданско-патриотическое воспитание сегодня*. В: Педагогика, 2006, №5.

17. Павленко Е.М. *Образование в области прав человека как одно из основных условий формирования культуры прав человека в РФ*. В: Вестник МГПУ, 2011, №2 (8), p. 22.

18. Сунгуров Ю. А. *Гражданское образование, правовое просвещение в современной России. Аналитическая записка*. Интернет сайт «Гражданская восьмерка–2006». [электронный ресурс] <http://civilg8.ru/priority/education/4926.php>. (посещен 14.10.2013).